

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ἀρχιεπίσκοπος Μύρων τῆς Λυκίας

SAINT NICHOLAS

Archbishop of Myra in Lycia

Τὸ κλέος τῶν Πατέρων
The Renown of Fathers

Ψάλλει ὁ βυζαντινὸς χορὸς

ΤΡΟΠΟΣ

Chants by the TROPIS

byzantine choir

Χοράρχης

Κωνσταντῖνος Ἀθ. Ἀγγελίδης

Choirmaster

Constantinos Ath. Angelidis

ΑΘΗΝΑ • ATHENS 2008

ΨΑΛΛΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ – CHANTS SUNG

1. Κανόνα πίστεως...

Ἀπολυτίκιο. Ἦχος δ', χρωματικός.

Ταχύ προκατάλαβε...

Ψάλλεται σέ σύντομο εἰρμολογικό μέλος ἀπό
τούς Ἰωάννη Ἀγγελίδη καί Γεώργιο Τσουραπούλη,

καί σέ ἀργό εἰρμολογικό μέλος, Δανιήλ

Κατουνακιώτου (1846- +1929), ἀπό τό χορό.

Dismissal Hymn. Fourth Mode, chromatic.

Hasten swiftly...

3.02

2. Μύροις παροικήσας αἰσθητῶς...

Στιχηρό προσόμοιο στό Κύριε ἐκέκραξα.

Ἦχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου σε νεκρόν...

Μέλος Δανιήλ Κατουνακιώτου (1846 - +1929).

Sticheron prosomoion to the Lord,

I have cried unto you...

Second Mode.

When they took you dead from the tree...

2.15

3. Ἱεραρχῶν τήν καλλονήν...

Δοξαστικό τοῦ μεγάλου ἔσπερινοῦ.

Ἦχος πλάγιος τοῦ β'.

Μέλος Ἰακώβου Πρωτοφάλτου τῆς Μεγάλης
τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας (+1800).

Κανοναρχοῦν οἱ Ἰωάννης Ἀγγελίδης
καί Γεώργιος Τσουραπούλης.

Doxastikon of Great Vespers.

Second Plagal Mode.

14.40

4. Τήν οἰκουμένην...

Ἐκλογή, «εἰς τόν ἅγιον Νικόλαον».

Ἦχος πλάγιος τοῦ δ'.

Μέλος Δανιήλ Κατουνακιώτου (1846- +1929).

Μονωδίες ἀπό τούς Σωκράτη Ἀρπακουλάκη
καί Χρίστο Τσάλλο.

'Selection', to St Nicholas.

Fourth Plagal Mode.

7.51

5. Εὖ δοῦλε ἀγαθέ...

Ἰδιόμελο. Ἦχος πλάγιος τοῦ β'.

Μέλος Δανιήλ Κατουνακιώτου (1846- +1929).

Ψάλλει ὁ Νικόλαος Γεωργίου.

Idiomelon. Second Plagal Mode.

Chanting by Nicholas Georgiou.

3.58

6. Ἡ ἀ καί ἡ γ ὠδή τῶν δύο κανόνων τοῦ ἁγίου.

Ὁ πρῶτος κανόνας εἶναι σέ ἦχο β'

καί ὁ δεύτερος κανόνας σέ ἦχο α'.

The first and third Ode

of the two Canons of the Saint.

5.49

7. Σαλπίσωμεν ἐν σάλπιγγι ἁσμάτων...

Δόξα στούς αἴνους. Ἦχος πλάγιος τοῦ α'.

Μέλος Πέτρου Φιλανθίδου (+1920).

Κανοναρχοῦν οἱ Ἰωάννης Ἀγγελίδης
καί Γεώργιος Τσουραπούλης.

Glory in the Ainoi. First Plagal Mode.

11.07

8. Κανόνα πίστεως...

Ὀκτάηχο «μάθημα».

Μέλος Παναγιώτου Κηλτζανίδου (+1896).

Oktaechon 'mathema'.

24.57

9. Τόν ἐν Ἱεράρχαις θαυματουργόν...

Μεγαλυνάριο. Ἦχος β'.

Megalynarion. Second Mode.

1.03

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
Ἀρχιεπίσκοπος Μύρων τῆς Λυκίας

Τὸ κλέος τῶν Πατέρων

Ψάλλει ὁ βυζαντινὸς χορὸς ΤΡΟΠΙΟΣ
Χοράρχης: Κωνσταντῖνος Ἀθ. Ἀγγελίδης

ΑΘΗΝΑ 2008

Ὁ ἅγιος Νικόλαος ἀνασταίνει τὸ ναύτη ἐπάνω στὸ πλοῖο.
 Τοιχογραφία Λιτῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, Ἁγίου Ὁρους, 18ος αἰώνας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λόγος Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου	9
Πρόλογος	13
Ἅγιος Νικόλαος Μύρων τῆς Λυκίας	15
Ψαλλόμενα μέλη	20
Σχόλια στὰ ψαλλόμενα μέλη	23
Ποιητικό κείμενο τῶν ὕμνων	29
Βυζαντινὸς χορὸς ΤΡΟΠΟΣ	39
Κωνσταντῖνος Ἀγγελίδης	43
Συντελεστές	45
Ἄγγλική ἔκδοση / English version	47

Ὁ ἅγιος Νικόλαος με ἁγίους. Τέμπερα.
Ἱερά Μονή Ἀγίας Αἰκατερίνης Ὁρους Σινᾶ. Τέλος 10ου αἰώνα.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σέ συνέχεια τοῦ πρώτου μουσικοῦ μας πονήματος γιά τά 1600 χρόνια ἀπό τήν κοίμηση τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρός ἡμῶν ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἔχουμε τή μέγιστη τιμή καί εὐλογία νά παρουσιάσουμε τή νέα μας ἐργασία ἀφιερωμένη στό Μικρασιάτη καί Οἰκουμενικό ἅγιο Νικόλαο καί τόν τόπο τῆς ἐπισκοπῆς του τά Μῦρα τῆς Λυκίας.

Τό Κέντρο Μελετῶν Ψαλτικῆς Τέχνης-Βυζαντινός Χορός ΤΡΟΠΟΣ, συνεχίζει μέ πολύ κόπο ἀλλά καί ἀφοσίωση τήν ἐνασχόλησή του μέ τή συστηματική μελέτη, ἀξιολόγηση, πλήρη μουσικολογική ἀνάλυση καί ταξινόμηση ἀνεκδότων κυρίως μουσικῶν χειρογράφων μέ στόχο τήν ἀνάδειξή τους.

Εὐχαριστοῦμε ἐγκαρδίως ὅλους ὅσοι στέκονται δίπλα μας σέ αὐτήν τήν προσπάθεια.

«Οἷς συναγελάζεις, Νικόλαε, ταῖς ἄνω συναυλίαις, οἷς συνεκλάμπεις, μεθ' ὧν χορεύεις ἐν πατρὶ Θεῷ, ὅσον ἐφικτόν, ὀρῶν καί ὀρώμενος, καί ταῖς περὶ αὐτόν ἀγλαΐζει λαμπρότησιν.» (ἀπό τό ἐγκώμιο τοῦ Ἀνδρέα Κρήτης περὶ τοῦ τρόπου ἑορτασμοῦ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου).

Ἐκ μέρους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καί τῶν μελῶν.

Νικόλαος Γκουράρος
Πρόεδρος Δ. Σ.

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΥΡΩΝ ΤΗΣ ΛΥΚΙΑΣ

«Κανόνα πίστεως καί εικόνα πραότητος, ἐγκρατείας διδάσκαλον ἀνέδειξέ σε τῇ ποιίμνῃ σου ἢ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· διά τοῦτο ἐκτήσω τῇ ταπεινώσει τά ὑψηλά, τῇ πτωχείᾳ τά πλούσια...». Μέ αὐτή τήν πολύ εὔστοχη σκιαγράφηση μᾶς παρουσιάζει τό ἀπολυτίκιο τή σεπτή μορφή καί τά γνωρίσματα τῆς ἀγιότητος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας Νικολάου τοῦ θαυματουργοῦ. «Τό τῆς Τριάδος καθαρὸν ἐνδιαίτημα», «ὁ στῦλος τῆς Ἐκκλησίας», «ἡ μυροθήκη τοῦ Παναγίου Πνεύματος», «ὁ θεῖος τῆς θειοτάτης ἱερωσύνης κανὼν», «ὁ ποιμὴν ὁ φιλότεκνος», «ὁ ἱεροκῆρυξ τοῦ Χριστοῦ τοῖς ἐν γῆ καί τοῖς πλέουσι», «τό κλέος τῶν πατέρων», εἶναι μερικοὶ ἀπό τούς πιό ἀντιπροσωπευτικούς χαρακτηρισμούς πού ἔχουν κατά καιρούς ἀποδοθεῖ στόν ἅγιο Νικόλαο τόσο ἀπό μελετητές τοῦ βίου, τῆς πολιτείας καί τῶν θαυματουργιῶν του, ὅσο καί ἀπό πλῆθος ἱκετῶν του, γιά τούς ὁποίους ὁ Ἅγιος ὑπῆρξε «βρούσις θαυμάτων» καί «ταχύς εἰς βοήθειαν».

Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀπό τά Μῦρα τῆς Λυκίας, ὅπου

Ἡ Βασιλική τοῦ ἁγίου Νικολάου στὰ Μῦρα τῆς Λυκίας.

ἀρχιεράτευσε (Γ' - Δ' αἰ.), διαδόθηκε σ' ὀλόκληρη τήν οἰκουμένη, ἀφοῦ ἡ ἀρετή του, ἡ σύνεσή του, ἡ ἀπλότητά του καί τ' ἄλλα θεῖα χαρίσματα πού τόν κοσμοῦσαν, τόν καταξίωσαν στή συνείδηση τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς χριστιανῶν, ὥστε νά ἀναφέρει ἕνας ἐγκωμιαστής του: «ποῖαι δέ γῆς ἐσχατιαί οὐ τάς ἐκείνου γνωρίζουσι χάριτας;» (Λέων Σοφός). Ἔτσι μπορούμε νά ὀμιλοῦμε γιά ἕναν παγκόσμιο ἅγιο, πού μέ τήν ἁγία ζωή καί δράση του δίδαξε, στήριξε, θαυματούργησε καί προστάτευσε ὄχι μόνο τό ποιμνιο τῆς ἐπαρχίας του, ἀλλά ἀκόμη καί τούς ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας, πού προσέτρεχαν στή χάρη του· «ἀλλ' ἐξ ἀφθόνου χάριτος καί μέχρι τῶν ἔξω τοῦ μυστηρίου τάς δωρεάς ὑφαπλοῖ» (Θεοφάνης Κεραμεῦς). Ἰδιαίτερα τιμᾶται ὡς προστάτης τῶν ναυτικῶν, «τούς ἐν θαλάσση οὐ διαλείπει σώζων» ὡς ἀρωγός τῶν ὀρφανῶν καί τῶν χηρῶν, «ἀντιλήπτωρ θαυμαστός τοῖς ὀρφανοῖς... καί προστάτης χηρῶν τε»· ὡς πλουτιστής τῶν φτωχῶν καί τροφέας τῶν πεινασμένων, «σῖτον ἐσκόρπισε πλουσίως τοῖς χρήζουσι», καί ὡς ὑπερασπιστής τῶν ἀδικουμένων, «συντομώτατος ὑπέρ τῶν ἀδικουμένων ἐπίκουρος» (Ρωμανός Μελωδός, Ἀνδρέας Κρήτης). Δέν εἶναι λοι-

πόν παράδοξο ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ ἁγίου Νικολάου πρὸς τό Θεό καί τόν ἄνθρωπο εἴλκυσε καί τήν ἀγάπη τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ πρὸς τό πρόσωπό του, ἀφοῦ σ' αὐτόν ἀναγνώρισε τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, πού μέ τήν ἀπόλυτη καθαρότητα τῆς ζωῆς του, τήν ταπείνωσή του καί τήν ὀλοκληρωτική ἀφιέρωση στό Χριστό καί στό ποιμνιο του ἀναδείχθηκε φιλόστοργος πατέρας πού «ὡς τροφός θάλπει τά ἑαυτοῦ τέκνα» (Α' Θεσ. 2, 7).

Ὁ ἅγιος Νικόλαος, «ὁ δημοφιλέστατος ἅγιος τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας», ἀσκεῖ πράγματι μία ἀκαταμάχητη γοητεία ἴσως ὅσο κανένας ἄλλος ἅγιος καί προκαλεῖ τό σεβασμό καί τή συμπάθεια γιά «τήν θεῖαν πολιτείαν» του, τήν ἄμεση πρὸς τό Θεό μεσιτεία του καί τή θαυμαστή παρουσία του πρὸς ἐπίλυση προβλημάτων τῶν καιρῶν μας. Ὅλοι οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας ὑπερβαίνουν τά ἱστορικά δεδομένα τῆς ἐποχῆς τους καί ὡς μέτοχοι τῆς θείας χάριτος εἶναι πάντοτε ἐπίκαιροι· μερικοί ὁμως ἀπ' αὐτούς μεταδίδουν ἕνα ἰδιαίτερο πνευματικό μήνυμα. Στή σημερινή ἐποχή, ὅπου περισσεύουν ὁ πόνος καί ἡ ἀνασφάλεια, τό μήνυμα τοῦ ἁγίου Νικολάου, μήνυμα ἀκραιφνοῦς πίστεως, δυνάμεως πνευματικῆς, πραό-

τητος καί ταπεινότητος, ἀποβαίνει ἄγκυρα καί λιμὴν σωτηρίας γιά ὄλους ὅσοι παραπαίουν στήν καθημερινή πορεία πρὸς τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ὅλοι ὅσοι θά ἀπολαύσουμε τούς ὕμνους τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀπό τό Βυζαντινό Χορό ΤΡΟΠΟΣ μέ Χοράρχη τόν κ. Κωνσταντῖνο Ἀθ. Ἀγγελίδη, ἄς ἐπαναλάβουμε προσευχητικῶς τήν πρὸς τόν Ἅγιο ἱκεσία τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ:

«Μή βραδύνης τήν σὴν προστασίαν δωρήσασθαι
τοῖς ἐν πίστει θερμῇ χρήζουσι ταύτην, πάντιμε·
αἰεὶ γάρ σέ πάντες προστάτην καί ρύστην
ἐν πειρασμοῖς καί περιστάσεσι συνήθως προβάλλομεν,
πεπειραμένοι τῆς σῆς ταχύτητος
καί τῆς συμπαθοῦς στοργῆς σου, ἅγιε, ...
τόν μέγαν μύστην Θεοῦ τῆς χάριτος.»

Ἀρχιμ. Νικόλαος Χ. Ἰωαννίδης
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ὁ τάφος τοῦ σκηνώματος τοῦ ἁγίου Νικολάου
στὴ Βασιλική τοῦ ἁγίου στὸ Μπάρι τῆς Ἰταλίας.

ΨΑΛΛΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ

1. Κανόνα πίστεως...

Άπολυτίκιο. Ήχος δ', χρωματικός. Ταχύ προκατάλαβε...
Ψάλλεται σέ σύντομο είρμολογικό μέλος από τούς Ίωάννη
Άγγελίδη και Γεώργιο Τσουραπούλη, και σέ άργό είρμολογικό
μέλος, Δανιήλ Κατουνακιώτου (1846 - +1929), από τό χορό. 3.02

2. Μύροις παροικήσας αισθητῶς...

Στιχηρό προσόμοιο στό Κύριε ἐκέκραξα.
Ήχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου σε νεκρόν...
Μέλος Δανιήλ Κατουνακιώτου (1846 - +1929). 2.15

3. Ἱεραρχῶν τήν καλλονήν...

Δοξαστικό τοῦ μεγάλου έσπερινοῦ. Ήχος πλάγιος τοῦ β'.
Μέλος Ἰακώβου Πρωτοφάλτου τῆς Μεγάλης
τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας (+1800).
Κανοναρχοῦν οἱ Ἰωάννης Ἀγγελίδης
καί Γεώργιος Τσουραπούλης. 14.40

4. Τήν οἰκουμένην...

Ἐκλογή, «εἰς τόν ἅγιον Νικόλαον». Ήχος πλάγιος τοῦ δ'.
Μέλος Δανιήλ Κατουνακιώτου (1846 - +1929) .
Μονωδίες από τούς Σωκράτη Ἀρπακουλάκη
καί Χρίστο Τσάλλο. 7.51

5. Εὖ δοῦλε ἀγαθέ...

Ἰδιόμελο. Ήχος πλάγιος τοῦ β'.
Μέλος Δανιήλ Κατουνακιώτου (1846 - +1929).
Ψάλλει ὁ Νικόλαος Γεωργίου. 3.58

6. Ἡ ἀ καί ἡ γ' ὠδή τῶν δύο κανόνων τοῦ ἁγίου.

Ὁ πρῶτος κανόνας εἶναι σέ ἦχο β'
καί ὁ δεύτερος κανόνας σέ ἦχο α'. 5.49

7. Σαλπίσωμεν ἐν σάλπιγγι ἁσμάτων...

Δόξα στοῦς αἴνους. Ήχος πλάγιος τοῦ α'.
Μέλος Πέτρου Φιλανθίδου (+1920).
Κανοναρχοῦν οἱ Ἰωάννης Ἀγγελίδης
καί Γεώργιος Τσουραπούλης. 11.07

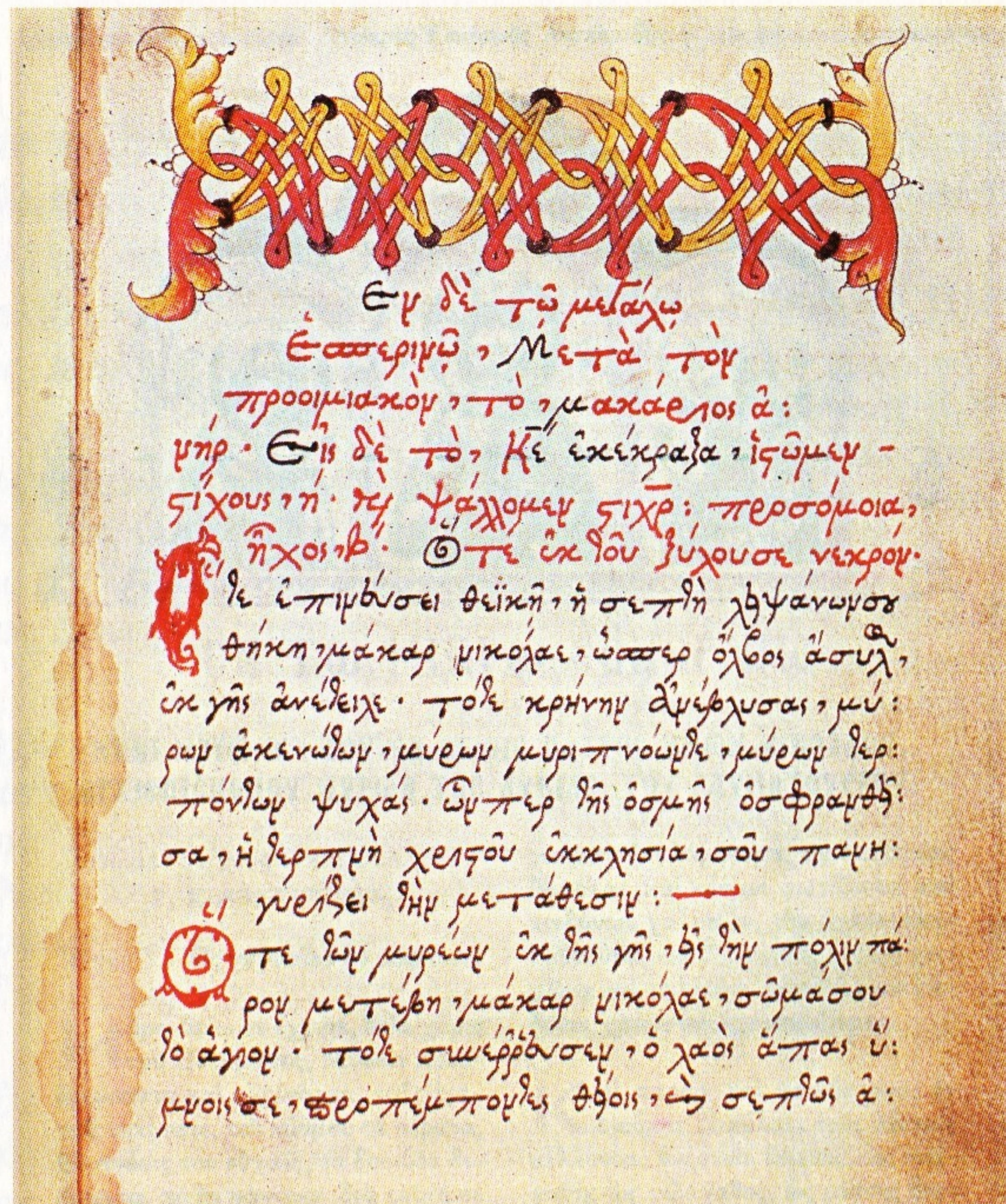
8. Κανόνα πίστεως...

Ὀκτάηχο «μάθημα».
Μέλος Παναγιώτου Κηλτζανίδου (+1896). 24.57

9. Τόν ἐν Ἱεράρχαις θαυματουργόν...

Μεγαλυνάριο. Ήχος β'. 1.03

74.46

Πρωτότυπο τῆς ἀκολουθίας τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ ἀγίου Νικολάου καλλιγραφημένο ἀπὸ τὸν ποιητὴ τῆς ὁσίου Νικόδημο τὸν Ἀγιορείτη. Κελλί ἀγίου Νικολάου «Μπαρμπεράδων». Καρυαί Ἀγίου Ὄρους.

ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΑ ΨΑΛΛΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ

1. Τὸ ἀπολυτίκιο τῆς ἑορτῆς τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου Ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ εἶναι τονισμένο σέ ἦχο δ', χρωματικό. Ψάλλεται σέ σύντομο εἰρμολογικό μέλος ἀπὸ τοὺς Ἰωάννη Ἀγγελίδη καὶ Γεώργιο Τσουραπούλη, καὶ σέ ἀργό εἰρμολογικό μέλος ἀπὸ τὸ χορό. Μιά διακριτικὴ ἀλλὰ ἔντεχνη μουσικὴ μαρτυρία ἀπὸ τὸ περιβόλι τῆς Παναγίας, τὸν Ἄθωνα, καὶ τὸ ἡσυχαστήριον τῶν Δανιηλαίων. Μελοποιός, ὁ μακαριστὸς γέροντας Δανιὴλ ὁ Κατουνακιώτης (1846 - +1929).
2. Καὶ τὸ πρῶτον προσόμοιον τοῦ μεγάλου ἑσπερινοῦ, τονισμένο σέ ἦχο β', ψαλλόμενον πρὸς τὸ αὐτόμελον Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου, ἔχει μελοποιηθεῖ ἀπὸ τὸν ἀγιορείτη ἱερομόναχο Δανιὴλ τὸν Σμυρναῖο, ἰδρυτὴ τῆς περίφημης ψαλτικῆς καὶ ἀγιογραφικῆς ἀδελφότητος τῶν Δανιηλαίων. Διασώζεται καὶ ἐδῶ ἡ ἰδιαίτερη ἀγιορείτικη ψαλτικὴ παράδοση.
3. Πλάγιος τοῦ β', πλάγιος τοῦ β' τετράφωνος, ἅγια παπαδικός, πλάγιος τοῦ α' εἶναι οἱ ἦχοι ποὺ κοσμοῦν μουσικά τὸ ποιητικὸ κείμενον τοῦ δοξαστικοῦ τοῦ μεγάλου ἑσπερινοῦ. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀκόμη σύνθεσιν τοῦ Ἰακώβου Πρωτοφάλτου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (+1800) ποὺ καταδεικνύει τὸν καταναυκτικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν χαρακτήρα τοῦ «Δοξασταρίου» τοῦ μέ «τάς παλαιότερας θέσεις τοῦ Στιχηραρίου» αὐτοῦ

τοῦ Γερμανοῦ Νέου Πατρῶν. Κανοναρχοῦν οἱ Ἰωάννης Ἀγγελίδης καί Γεώργιος Τσουραπούλης.

4. Ἐκλογή φαλμικῶν στίχων «εἰς τόν ἅγιον Νικόλαον, ποιηθεῖσα ὑπό Δανιήλ ἱερομονάχου Κατουνακιώτου» σέ ἦχο πλάγιο τοῦ δ'.

Μιά «εὐλογία» γιά τήν φαλτική τέχνη ἀπό τό διακριτικό γέροντα, τό διδάσκαλο τῆς πνευματικῆς ζωῆς, μιά μεγάλη μορφή τοῦ ἀγιορείτικου μοναχισμοῦ.

Τό μέλος ἀργό, ὅπως ἀρμόζει στίς «ἐκλογές» τῶν ἀγιορείτικων ἀγρυπνιῶν πού φάλλονται μετά τόν πολυέλεο, στόν ὄρθρο τῆς ἑορτῆς. Οἱ συχνές ἐναλλαγές ἤχων, τοῦ μαλακοῦ καί τοῦ σκληροῦ διατόνου, τοῦ μαλακοῦ καί τοῦ σκληροῦ χρώματος καί ἡ παρεμβολή τῶν λέγε, σύμφωνα μέ τούς βυζαντινοὺς καί μεταβυζαντινοὺς μελοποιούς, παραδίδουν μιά ἐμπνευσμένη σύνθεση, συνεισφορά στίς ἑορτάζουσες ἱερές μονές, σκῆτες καί κελλιά τοῦ ἀγιωνύμου Ὁρους. Στίς μονωδίες οἱ Σωκράτης Ἀρπακουλάκης καί Χρῖστος Τσάλλος.

5. *Εὖ δοῦλε ἀγαθέ καί πιστέ...* Εἶναι τό ἰδιόμελο πού φάλλεται σέ ἦχο πλάγιο τοῦ β', μετά τόν Ν' φαλμό. Τή μελοποίηση καί καλλωπιστική ἐπεξεργασία του ἀπό τόν ἱερομόναχο Δανιήλ τόν Κατουνακιώτη, γνώστη τῆς φαλτικῆς παράδοσης τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καί τοῦ Ἀγίου Ὁρους, φάλλει ὁ «καλοφωνάρης» Νικόλαος Γεωργίου.

6. Ἐξέχουσα θέση πάντοτε στίς ὀλονύκτιες ἀγρυπνίες κατέχουν οἱ κανόνες. Τό συλλαβικό μέλος μέ τή δεσπόζουσα καί εὐρυθμη χρονική ἀγωγή δίνει ἓνα διαφορετικό τόνο χαρᾶς, ἐγρήγορσης ψυχῆς καί σώματος, ἀνάμεσα στά ἀργά καί παλαιά μέλη πού διασώζει ἀκόμη στίς μέρες μας ἡ λειτουργική πράξη ὅπου αὐτή ὑπηρετεῖται μέ συνέπεια, ὡς τύπος πού ὀδηγεῖ στήν οὐσία...

Ὁ βυζαντινός χορός φάλλει τήν α' καί τήν γ' ὠδή τῶν δύο κανόνων τοῦ ἀγίου. Ὁ πρῶτος κανόνας, ποῖημα Θεοφάνους, εἶναι σέ ἦχο ἔσω β' πρὸς τό Ἐν βυθῶ κατέστρωσε ποτέ, καί ὁ δεύτερος εἶναι σέ ἦχο ἔσω α' πρὸς τό Χριστός γεννᾶται, στήν α' ὠδή. Στήν γ' ὠδή, ὁ πρῶτος κανόνας φάλλεται πρὸς τό Ἐξήνθησεν ἡ ἔρημος, καί ὁ δεύτερος πρὸς τό *Τῶ πρό τῶν αἰῶνων*.

Τό ἀγιορείτικο «χρῶμα» στήν ἐρμηνεία τῶν κανόνων προσδίδει ἡ μελούργησή τους ἀπό τόν Κωνσταντῖνο Τρύφωνος.

7. Δέν εἶναι τυχαία ἡ ἐπιλογή τοῦ μελοποιοῦ Πέτρου Φιλανθίδου (+1920), Πρωτοφάλτου τῆς ἐπαρχίας Κυζίκου, λογίου μουσικοῦ, μαθητοῦ τῶν Ἰωάννου τοῦ Βυζαντίου καί Ἰωάννου Καβάδα τοῦ Χίου, γιά τό δοξαστικό τῶν αἰνῶν τῆς ἑορτῆς. Μέ ἓνα μοναδικό τρόπο στήν ἀνάπτυξη τῆς σύνθεσής του «ἀποκαλύπτει» τό ποιητικό κείμενο, ἀλλά καί τό χαρμόσυνο καί συνάμα θρηνηῶδες ἦθος τοῦ πλαγίου τοῦ α' ἦχου, πέμπτου ἦχου κατὰ «τήν τάξιν», ἀλλά «πρῶτον τοῦ μόνου... ὁ μουσικός νοῦς, ὄν ἐγνώρισε τέχνη...». Μέ τή χρήση τοῦ ὀξέως τετρα-

χόρδου τοῦ ἤχου ἀποδίδει τίς προτρεπτικές φράσεις τοῦ ἤχου χορεύ-
σωμεν ἀγαλλόμενοι, βασιλεῖς καί ἄρχοντες συντρεχέτωσαν, ἀλλά καί
τίς προσφωνήσεις τοῦ ἁγίου μέγιστον ἱεράρχην, πανάγιε Νικόλαε. Γιά
τήν ἐπισήμανση τῶν φράσεων φρικτῆς ἐπιστασίας, ἀναιτίους κρατου-
μένους, οἱ ἐν νόσοις, οἱ ἐν κινδύνοις, οἱ ἁμαρτωλοί προτιμᾶ τή χρήση
τοῦ σκληροῦ χρώματος. Κανοναρχοῦν οἱ Ἰωάννης Ἀγγελίδης καί Γεώρ-
γιος Τσουραπούλης.

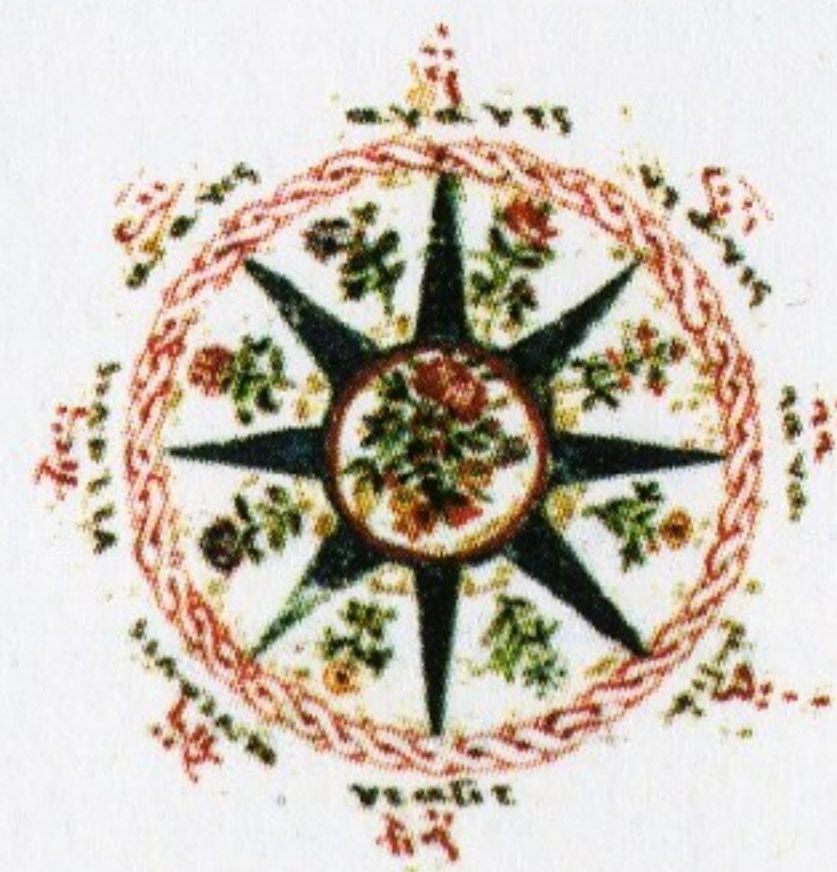
8. «Κηλιτζανίδης Χατζηπαναγιώτης μουσικοδιδάσκαλος περί τήν θεω-
ρίαν τῆς μουσικῆς εὐδοκιμότατα ἀσχοληθεῖς. Γεννήθηκε στήν Προύσα
τήν δεύτερη δεκαετία τοῦ 10^{οῦ} αἰῶνος καί ἀπεβίωσε στίς 11 Νοεμβρίου
τοῦ 1896» διαβάζουμε στό Γεώργιο Παπαδόπουλο γιά τό μελοποιό
τοῦ «μαθήματος», τῆς μελισματικῆς ἀνάπτυξης τοῦ ἀπολυτικίου Κα-
νόνα πίστεως.

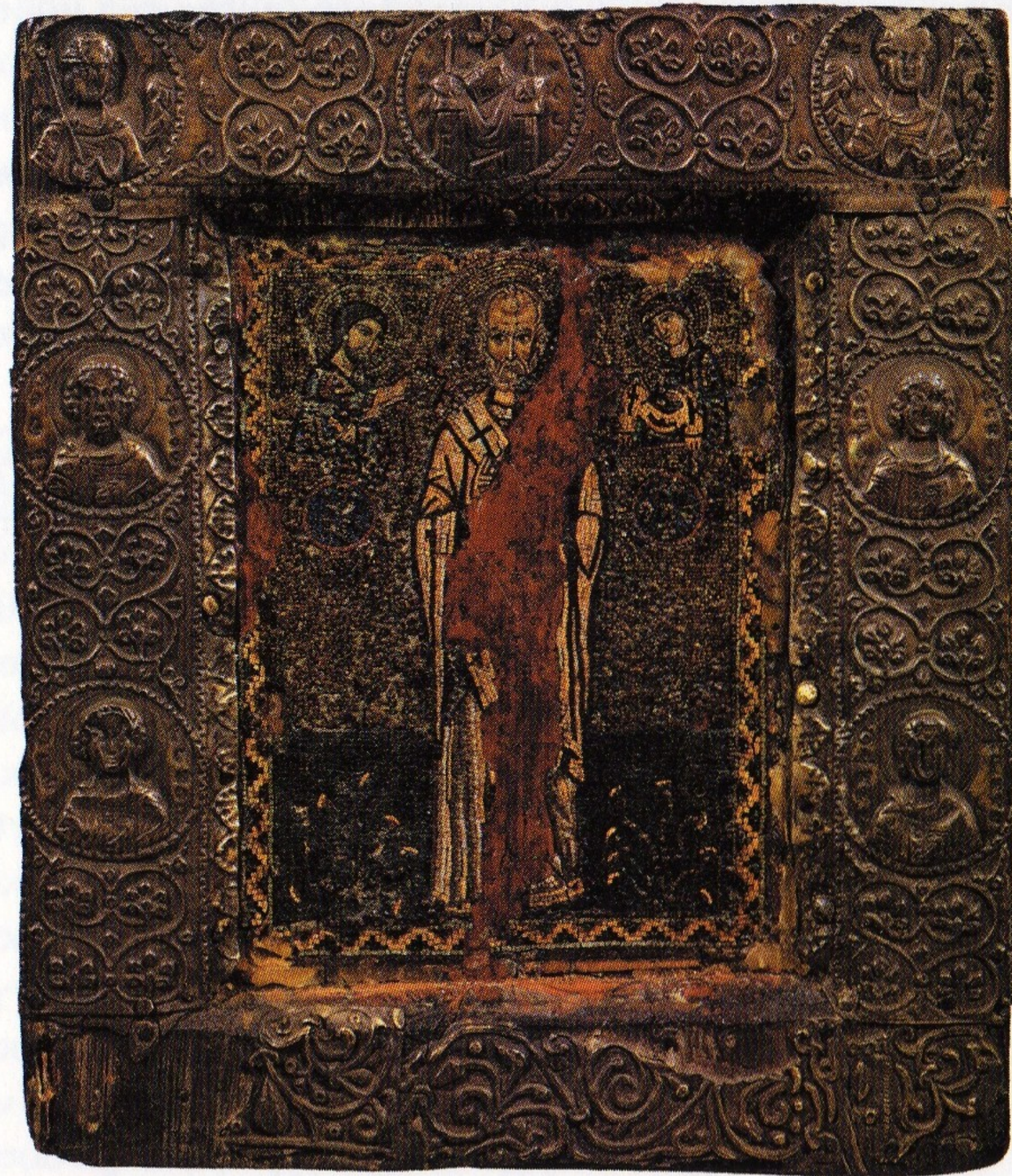
Μιά ἐκκλησιαστική σύνθεση μέ θαυμαστή μουσική ἰσορροπία προστί-
θεται στήν ψαλτική πράξη τῶν «ὀκταήχων» τοῦ Δαμιανοῦ τοῦ Βατο-
παιδινοῦ, τοῦ Πέτρου Μπερεκέτου κ.ἄ. Διατηρώντας τίς παλαιότερες
μελωδικές φόρμες, χωρίς νεωτερισμούς καί καινοτομίες, ἐνδύει μουσι-
κά τό γνωστό ἀπολυτίκιο χωρίζοντάς το σέ ὀκτώ ἐνότητες. Τό μέλος
ἀναδεικνύεται μέ τίς πιό χαρακτηριστικές φράσεις τῶν ὀκτώ ἤχων-
τρόπων (τεσσάρων κυρίων καί τεσσάρων πλαγίων) τοῦ μουσικοῦ τρο-
πικοῦ συστήματος τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἡ πλοκή τοῦ μέλους μέ
τήν ἀλληλοδιαδοχή τῶν ἤχων καί τήν τεχνική τῶν τερεντισμῶν μέ τίς

ἄσημες συλλαβές ἀποτελοῦν μιά κατάθεση ψυχῆς, ἓνα μουσικό ἐγκώ-
μιο εἰς τόν πανάγιο Νικόλαο.

9. Μέ τό μεγαλυνάριο τῆς ἐορτῆς τονισμένο σέ ἤχο β' ὀλοκληρώνεται ἓνα
ἐλάχιστο ἀφιέρωμα εἰς τόν ἅγιο Νικόλαο, τό μέγιστο ἱεράρχη, τόν
ἅγιο τῆς θάλασσας καί προστάτη τῶν ναυτικῶν, τήν εἰκόνα τῆς πρα-
ότητας...

Κωνσταντῖνος Ἀθ. Ἀγγελίδης
Πρωτοψάλτης
Δάσκαλος τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης

Ὁ ἅγιος Νικόλαος. Ψηφιδωτή εἰκόνα.
Ἱερά Μονή Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Πάτμου. 11ος αἰώνας.

ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΩΝ ὙΜΝΩΝ

1

Ἀπολυτίκιον

Ἦχος δ'

Κανόνα πίστεως καὶ εἰκόνα πραότητος, ἐγκρατείας διδάσκαλον,
ἀνέδειξέ σε τῇ ποιίμνῃ σου, ἢ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· διὰ τοῦτο
ἐκτήσω τῇ ταπεινώσει τὰ ὑψηλά, τῇ πτωχείᾳ τὰ πλούσια. Πάτερ Ἱε-
ράρχα Νικόλαε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

2

Εἰς τό Κύριε ἐκέκραξα

Ἦχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου σε νεκρόν...

Μύροις, παροικήσας αἰσθητῶς, μύρον ἀληθῶς ἀνεδείχθης, μύρω
χρισθεῖς νοητῶ, Ἁγίε Νικόλαε, Ἀρχιεράρχα Χριστοῦ· καί μυρίζεις
τὰ πρόσωπα, τῶν πίστει καὶ πόθῳ, σοῦ τήν παναοίδιμον, μνήμην
τελούντων πιστῶς, λύων συμφορῶν καὶ κινδύνων, τούτους καὶ τῶν
θλίψεων Πάτερ, ἐν ταῖς πρός τόν Κύριον πρεσβείαις σου.

3

Δόξα...

Ἦχος πλ. β'.

Ἱεραρχῶν τήν καλλονήν, καί τῶν Πατέρων κλέος, τήν βρύσιν τῶν θαυμάτων, καί τῶν πιστῶν ἀντιλήπτορα μέγιστον, συνελθόντες ὦ φιλέορτοι, ἁσματικοῖς ἐγκωμίοις ὑμνήσωμεν λέγοντες· χαίροις ὁ τῶν Μυρέων φρουρός, καί πρόεδρος σεπτός, καί στῦλος ἀπερίτρεπτος. Χαίροις φωστήρ παμφαέστατε, ὁ τά τοῦ κόσμου πέρατα, διαλάμπων τοῖς θαύμασι. Χαίροις τῶν θλιβομένων ἡ θεία χαρμοσύνη, καί ἀδικουμένων θερμότατος προστάτης. Καί νῦν, παμμάκαρ Νικόλαε, μή παύση πρεσβεύων Χριστῷ τῷ Θεῷ, ὑπέρ τῶν πίστει καί πόθῳ τιμώντων αἰεὶ, τήν χαρμόσυνον καί πανέορτον μνήμην σου.

4

Ἐκλογή «εἰς τόν Ἅγιον Νικόλαον»

Ἦχος πλ. δ'.

Τήν οἰκουμένην, ἀλληλούια.

Ἀκούσατε ταῦτα πάντα τά ἔθνη, ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες τήν οἰκουμένην, λέγε, χαίροις ὁ φαινότατος Ποιμὴν τῆς οἰκουμένης καί τῆς νίκης ἐπώνυμος, Ἱεράρχα Νικόλαε, ἀλληλούια.

Δεῦτε τέκνα ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς, λέγε, χαίροις κανῶν ἀρετῆς ἀκριβέστατος, ἀρχιερέων τό κλέος καί διδασκάλων ἀκρότης, Ἱεράρχα Νικόλαε, ἀλληλούια.

Διηγῆσομαι τό ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε, χαίροις Ποιμὴν θεοπρόβλητε, ἱεραρχῶν καλλονή, Ὁρθοδοξίας πρόμαχε, παμμάκαρ Νικόλαε, ἀλληλούια.

Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος, χαίροις πανέντιμε θεοφόρε Νικόλαε, τῶν Μυρέων ὁ φρουρός καί πρόεδρος σεπτός καί στῦλος ἀπερίτρεπτος, πανέντιμε θεοδόξαστε μυροβλήτα Νικόλαε, ἀλληλούια.

5

Μετά τόν Ν' ψαλμόν

Ἰδιόμελον. Ἦχος πλ. β'.

Εὖ δοῦλε ἀγαθέ, καί πιστέ· εὖ ἐργάτα τοῦ ἀμπελῶνος Χριστοῦ· σύ καί τό βάρος τῆς ἡμέρας ἐβάστασας· σύ καί τό δοθέν σοι τάλαντον ἐπηύξησας· καί τοῖς μετά σέ ἐλθοῦσιν οὐκ ἐφθόνησας. Διό πύλη σοι οὐρανῶν ἠνέωκται· εἴσελθε εἰς τήν χαράν τοῦ Κυρίου σου, καί πρέσβευε ὑπέρ ἡμῶν, Ἅγιε Νικόλαε.

Ὁ κανὼν τοῦ Ἁγίου

Ὡδή α΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἰρμός. Ἐν βυθῶ κατέστρωσε.

Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν.

Στεφηφόρος βήματι Χριστοῦ, πάνσοφε Νικόλαε, παρεστηκῶς σὺν Ἀγγέλων στρατεύμασι, φωτισμὸν μοι δώρησαι, καταυγάζοντα τῆς ψυχῆς μου τὴν ζόφωσιν· ὅπως εὐφημήσω χαίρων σου, παμμάκαρ τὴν πανήγυριν.

Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν.

Ὁ δοξάζων πάντας τοὺς Αὐτόν, Κύριος δοξάζοντας, σέ τοῖς πιστοῖς καταφύγιον δέδωκε, πειρασμῶν ρυόμενον, τοὺς προστρέχοντας τῇ σῇ σκέπη Νικόλαε, καί προσκαλουμένους πίστει σε, καί πόθῳ παναοίδιμε.

Θεοτοκίον

Ὑπεραγία Θεοτόκε, σῶσον ἡμᾶς.

Ἰσωθῆναι πόθον μοι ἐνθείς, ὄφις ὁ παμπόνηρος, τῷ Πλαστουργῷ, ὡς αἰχμάλωτον ἤρπασε διὰ σοῦ δέ Πάναγνε, ἀνακέκλημαι, θεωθεῖς ἀληθέστατα· σύ γάρ Θεομητορ, τὸν ἐμέ θεώσαντα γεγέννηκας.

Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν.

Ἀπόρῳ γλώττη καὶ χείλεσιν, ἐγκώμιον βραχύ καὶ παράκλησιν, προστάξαι, τῇ σῇ Νικόλαε, ἤκω θεομιμήτῳ ὑπεροχῇ· ἀλλ' ὡς πλουτοδότης, τὸν Σωτῆρα καὶ Θεὸν ἱλεων δίδου μοι.

Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν.

Βροτός ὑπάρχων οὐράνιος, ἰσάγγελος ἐν γῆ πεφανέρωσαι· χηρῶν ἀντιλήπτωρ μέγιστος, καὶ καταπονουμένων ἐκδικητής, πάντων θλιβομένων, ἐν κινδύνοις βοηθός, πάτερ Νικόλαε.

Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν.

Γνωρίζει πᾶσα ὑφήλιος, Νικόλαε τρισμάκαρ τὰ θαύματα, τῶν σῶν ἀρετῶν τό πέλαγος, πένητες τὸν προστάτην καὶ ὀρφανοί, χῆραι τὸν τροφέα, καὶ τυφλοὶ τὸν ὁδηγόν, πάντες τὸν πρόμαχον.

Θεοτοκίον

Ὑπεραγία Θεοτόκε, σῶσον ἡμᾶς.

Ἀσπόρως Λόγον συνείληφας, τὸν ἕνα τῆς Τριάδος Πανάχραντε, καὶ τοῦτον σαρκί γεγέννηκας, μείνασα μετὰ τόκον ὥσπερ τό πρὶν τοῦτον ὡς Υἱόν σου, καὶ Θεὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀεὶ ἰκέτευε.

Ὡδή γ'. Τοῦ Ἁγίου. Ἦχος β'. Ὁ Εἰρμός. Ἐξήνηθησεν ἡ ἔρημος.

Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπέρ ἡμῶν.

Νικόλαε μακάριε, τοῦ Δεσπότη γνήσιος, σύ μαθητῆς γενόμενος, διασώζεις τοὺς σοί προστρέχοντας, χαλεπῶν ἐκ κινδύνων, καὶ θανάτου πικροῦ.

Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπέρ ἡμῶν.

Ἰλάσθητι τοῖς δούλοις σου, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν, ὡς ἀγαθὸς δωρούμενος, Νικολάου τοῦ σοῦ θεράποντος, ταῖς πρὸς σέ μεσιταῖς πολυέλεε.

Θεοτοκίον

Ἵπεραγία Θεοτόκε, σῶσον ἡμᾶς.

Κατεύνασον τὸν τάραχον, τῶν παθῶν μου Δέσποινα, καὶ τὴν ζωὴν κυβέρνησον, Παναγία Χριστόν ἢ κυήσασα· ἐν ᾧ ἐστερεώθη ἡ καρδιά μου.

Ἔτερος τοῦ Ἁγίου. Ἦχος α'. Ὁ Εἰρμός. Τῷ πρό τῶν αἰώνων.

Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπέρ ἡμῶν.

Δέλτον ἐν καρδίᾳ, κεκτημένος Θεόφρον πολλῶν ἀρετῶν, ἐγγεγραμμένην ἀθανάτῳ, καὶ ἀχράντῳ δακτύλῳ, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ Νικόλαε, ὑπέρ κηρίον καὶ μέλι γλυκύ, στάζεις ἐν τοῖς λόγοις σου.

Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπέρ ἡμῶν.

Ἐδειξεν ἡ χάρις, ἐπὶ σέ παραδόξως τὰ θαύματα· ἡ φαιδρά γάρ σου πολιτεία, ᾧ Νικόλαε ὄντως, χρυσοῦ παντός τηλαυγέστερον, ὑπεραστράπτει καὶ λάμπει ψυχαῖς, αἴγλη θείου Πνεύματος.

Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπέρ ἡμῶν.

Ζῆς καὶ μετὰ πότμον, ἐν ὀνείροις σαφῶς ὀπτανόμενος, καὶ νεανίας ἐκ θανάτου, παραδόξως λυτροῦσαι, βοῶν ἐμφανῶς τῷ Ἄνακτι· μὴ ἀδικήσης τοὺς ἄνδρας, ἐπεὶ φθόνῳ διεβλήθησαν.

Θεοτοκίον

Ἵπεραγία Θεοτόκε, σῶσον ἡμᾶς.

Νέμοις Θεοτόκε, σωτηρίας ἐλπίδα τοῖς δούλοις σου, καὶ ἐν ἀνάγκαις καὶ κινδύνοις, ταχυδρομοῖς πρεσβείαις, φρουρεῖν, βοηθεῖν παρὰ στήθι· σύ γάρ τό κλέος ἡμῶν τῶν πιστῶν, πέλεις Θεονύμφευτε.

Εἰς τοὺς Αἴνους
Δόξα... Ἦχος πλ. α'.

Σαλπίσωμεν ἐν σάλπιγγι ἁσμάτων, σκιρτήσωμεν ἐόρτια, καὶ χορεύσωμεν ἀγαλλόμενοι, τῇ ἐτησίῳ πανηγύρει τοῦ θεοφόρου Πατρός. Βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες συντρεχέτωσαν, καὶ τόν δι' ὄνειρου φρικτῆς ἐπιστασίας, βασιλέα πείθοντα, ἀναιτίους κρατουμένους τρεῖς, ἀπολύσαι στρατηλάτας, ἀνυμνεῖτωσαν· ποιμένες καὶ διδάσκαλοι, τόν τοῦ καλοῦ Ποιμένος ὁμόζηλον ποιμένα, συνελθόντες εὐφημήσωμεν· οἱ ἐν νόσοις, τόν ἰατρόν· οἱ ἐν κινδύνοις, τόν ῥύστην· οἱ ἁμαρτωλοί, τόν προστάτην· οἱ πένητες, τόν θησαυρόν· οἱ ἐν θλίψεσι, τήν παραμυθίαν· τόν συνοδίτην, οἱ ὁδοιπόροι· οἱ ἐν θάλασση, τόν κυβερνήτην· οἱ πάντες, τόν πανταχοῦ θερμῶς προφθάνοντα, μέγιστον ἱεράρχην, ἐγκωμιάζοντες οὕτως κράζωμεν. Πανάγιε Νικόλαε, πρόφθασον· ἐξελοῦ ἡμᾶς τῆς ἐνεστώσης ἀνάγκης· καὶ σῶσον τήν ποιμήνην σου ταῖς ἰκεσίαις σου.

Ἀπολυτίκιον
Ὁκτάηχον «μάθημα».

Κανόνα πίστεως καὶ εἰκόνα πραότητος, ἐγκρατείας διδάσκαλον, ἀνέδειξέ σε τῇ ποιμήνῃ σου, ἢ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· διὰ τοῦτο ἐκτίσω τῇ ταπεινώσει τὰ ὑψηλά, τῇ πτωχείᾳ τὰ πλούσια. Πάτερ Ἱεράρχα Νικόλαε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Μεγαλυνάριον
Ἦχος β'.

Τόν ἐν Ἱεράρχαις θαυματουργόν, καὶ τόν ἐν κινδύνοις ἀπροσμάχητον βοηθόν, τόν θεῖον ποιμένα, καὶ λειτουργόν Κυρίου, Νικόλαον τόν μέγαν πάντες τιμήσωμεν.

“TROPOS” BYZANTINE CHOIR • CENTRE FOR THE STUDY OF THE ART OF CHANT

BOARD OF MANAGEMENT

Nikolaos Gouraros *President*

Polyvios Karaolidis *Vice-President*

Christos Tsallos *Secretary*

Dimitrios Vasilakis *Treasurer*

Fotios Midas *Ephor*

Vasileios Stoumbis *Member*

Constantinos Angelidis *Member*

HONORARY MEMBERS

Christos Zerefos *Academician, Professor of Physics at the University of Athens*

President of the National Astronomy Observatory of Athens

Michael Meraklis *Emeritus Professor of Folklore at the University of Athens*

Pantelis Paschos *Emeritus Professor in the Faculty of Theology,
University of Athens*

Ioannis Tsengos *Psychiatrist - President of the Open Psychotherapeutic Centre*

Kriton Chrysochoidis *Director of Research, Institute for Byzantine Research,
National Research Foundation*

SAINT NICHOLAS
Archbishop of Myra in Lycia

The Renown of the Fathers

Chants by the TROPOS Byzantine Choir
Choirmaster: Constantinos Ath. Angelidis

ATHENS 2008

St Nicholas in episcopal vestments, giving his blessing. Enkolpion.
 Holy Great Monastery of Vatopaidi, Mount Athos. Late 18th - early 19th century.

TABLE OF CONTENTS

Address by His All-Holiness Bartholomew, Ecumenical Patriarch	55
Foreword	59
St Nicholas of Myra in Lycia	61
Chants Sung	66
Commentary on the chants	69
The poetry texts of the hymns	75
The TROPOS Byzantine Choir	85
Constantinos Angelidis	90
Contributors	93

St Nicholas with scenes from his life. Tempera on wood.
Holy Monastery of St Catherine, Mount Sinai. Early 13th century.

FOREWORD

Following our first undertaking to mark the 1,600th anniversary of the repose of Our Father among the Saints John Chrysostom, we have the very great honour and blessing of offering to the public our new work, dedicated to the Saint of Asia Minor -yet of all the world- Nicholas, and the place of his bishopric, Myra in Lycia.

The Centre for the Study of the Art of Chant -the TROPOS Byzantine Choir continues with much toil and dedication to be employed in the systematic study, assessment, complete musicological analysis, and classification of musical manuscripts- mostly hitherto unpublished -with a view to bringing them to light.

We would like to express our most cordial thanks to those who support us in our efforts.

“Those whom you bring together, Nicholas, in these choruses of voices, with whom you shine forth, with whom you dance in God the Father, as far as is possible, seen and being seen, adorn them with the splendours of glory which surround Him”. (From the Encomium of Andrew of Crete concerning the manner of celebrating the feast of St Nicholas).

On behalf of the Board of Management and the members.

Nikolaos Gouraros
President of the Board of Management

ST NICHOLAS OF MYRA IN LYCIA

“The rule of faith and picture of meekness, the truth of things revealed you to your flock as a teacher of temperance; and so by humility you attained to lofty things, and by poverty to riches ...”. It is by this very apt sketch that the Dismissal Hymn presents to us the revered figure and the characteristics of the sanctity of Nicholas the Miracle-Worker, Archbishop of Myra in Lycia. “The pure dwelling-place of the Trinity”, “the pillar of the Church”, “the repository of myrrh of the All-Holy Spirit”, “the preacher of Christ to those on land and those sailing at sea”, “the renown of the Fathers” -these are some of the more representative descriptions which have from time to time been applied to St Nicholas, both by those who have studied his life, and by the host of his suplicants, for whom the Saint has been “a fount of miracles” and “swift to aid”.

The veneration of St Nicholas spread from Myra in Lycia, where he was Archbishop (third – fourth century), to the whole world, since his virtue, his prudence, his simplicity and the other divine gifts

The patronal icon of St Nicholas in the Katholikon of the Holy Gregoriou Monastery, Mount Athos.

which adorned him established him in the consciousness of Christians all over the world, so that in the words of one who sang his praises: “Which of the remotest parts of the earth are not aware of his graces?” (Leo the Wise). Thus we can speak of a world-wide saint who by his holy life and deeds taught, supported, worked miracles for, and protected not only the flock of his diocese, but even those outside the Church who had recourse to his grace: “but out of boundless grace even to those outside the mystery he extended his gifts” (Theophanes Keramefs). He is especially honoured as the protector of seamen – “those at sea he never ceases to save” as the helper of orphans and widows- “wondrous guardian for orphans... and protector of widows”, as the enricher of the poor and nourisher of the hungry, “he richly scattered food for those needing it” (Romanus Melodus, Andrew of Crete). It is, then, in no way strange that the love of St Nicholas for God and man has also attracted the love of the people of God to himself, in whom it has recognised the man of God who by the absolute purity of his life, his humility, and his total devotion to Christ and his flock was shown to be a loving

father who “as a nurse cherishes her own children” (I Thess. 2, 7). St Nicholas, “the most popular saint of the Orthodox Church”, in fact exerts an invincible attraction – perhaps as no other saint does – and calls forth the veneration and affection for his “divine manner of life”, his immediate intercession with God, and his marvellous presence in resolving the problems of our times. All the Church’s saints transcend the historical circumstances of their age, and as partakers of the divine grace, are always of current relevance. Some of them, however, convey a special spiritual message. In the present times, when pain and insecurity abound, the message of St Nicholas, a message of sheer faith, spiritual strength, meekness, and humility serves as an anchor and harbour of salvation for all those who falter in their daily progress towards the kingdom of heaven.

Let all those of us who will enjoy the hymns from the service for St Nicholas sung by the TROPOS Byzantine Choir under the direction of Mr Constantinos A. Angelidis repeat in a spirit of prayer the supplication of Romanus Melodus to the Saint:

“Do not delay to grant your protection
To those in fervent faith in need of it, all-honoured one;
For we all for ever put you forward
As our usual protector and rescuer in temptations and perils,
As we have experienced your swiftness
And your loving care, holy one, ...
The great initiate of the grace of God”.

Archimandrite Nikolaos C. Ioannidis
Professor, University of Athens

St Nicholas giving his blessing. Heart-shaped amulet.
Holy Great Monastery of Vatopaidi, Mount Athos. First half of the 19th century.

The Dormition of St Nicholas. Wall-painting in the Lite
of the Holy Gregoriou Monastery, Mount Athos. 18th century.

CHANTS SUNG

1. *The measure of faith...*

Dismissal Hymn. Fourth Mode, chromatic. Hasten swiftly...
It is sung to a brief heirmological chant by Ioannis Angelidis
and Georgios Tsourapoulis and to a slow heirmological chant
of the Elder Daniil Katounakiotis (1846 - †1929) by the Choir. 3.02

2. *Having dwelt at Myra...*

Sticheron prosomoion to the Lord, I have cried unto you...
Second Mode. When they took you dead from the tree...
Chant by Daniil Katounakiotis (1846 - †1929). 2.15

3. *The adornment of hierarchs...*

Doxastikon of Great Vespers. Second Plagal Mode.
Canonarches Ioannis Angelidis and Georgios Tsourapoulis. 14.40

4. *The inhabited world...*

'Selection', to St Nicholas. Fourth Plagal Mode.
Solos by Socrates Arpakoulakis and Christos Tsallos. 7.51

5. *Well done, good servant...*

Idiomelon. Second Plagal Mode.
Chant by Daniil Katounakiotis (1846 - †1929) 3.58
Chanting by Nicholas Georgiou.

6. *The first and third Ode of the two Canons of the Saint.*

The first Canon is in the Second Mode
and the second Canon in the First Mode. 5.49

7. *Let us sound forth in the trumpet of song...*

"Glory" in the Ainoi. First Plagal Mode.
Canonarches Ioannis Angelidis and Georgios Tsourapoulis. 11.07

8. *The measure of faith...*

Oktaechon 'mathema'. 24.57

9. *The miracle-worker among hierarchs...*

Megalynarion. Second Mode. 1.03

74.46

Deesis with St Nicholas. Tempera on wood.
Holy Monastery of St Catherine, Mount Sinai. 15th century.

COMMENTARY ON THE CHANTS

1. The Dismissal Hymn of the feast of our Father among the Saints Nicholas, Archbishop of Myra in Lycia, the miracle-worker, is set in the Fourth Mode, chromatic. It is sung to a brief heirmological chant by Ioannis Angelidis and Georgios Tsourapoulis and to a slow heirmological chant by the Choir. A discreet musical testimony, but one which shows much art, from the Garden of Our Lady, Athos, and the hesychasterion of the Danielaii. The composer was the Elder Daniil Kattounakiotis (1846 - †1929).
2. The first Prosomoion of Great Vespers, set in the Second Mode, sung to the Automelon *When they took you dead from the tree...*, was also composed by an Athonite priest-monk –Daniil Smyrnaios, founder of the famous Danielaii brotherhood of cantors and icon-painters. Here too the special Athonite tradition in chant is preserved.
3. Second Plagal Mode, Second Plagal tetrachonos, *hagia papadikos* and First Plagal are the modes which adorn in terms of music the poetical text of the Doxastikon of Great Vespers. This is yet another composition by Iakovos Protopsaltes of the Great Church (†1800) which brings out the devotional and ecclesiastical character of his ‘Doxastarion’ with “the older theseis of the Sticherarion” of that by Germanos the Younger of Patra. Canonarches Ioannis Angelidis and Georgios Tsourapoulis.

4. A 'selection' (ekloge) of verses from the Psalms "to St Nicholas, made by Daniil, priest-monk of Katounakia" in the Fourth Plagal Mode. A 'blessing' for the cantor's art from the discreet elder, a teacher of the spiritual life, a great figure in Athonite monasticism.

The chant is slow, as befits the 'selections' of the Athonite vigils which are sung after the Polyeleon, at Matins of the feast. The frequent alternation of sounds, of the soft and hard diatonic, of the soft and the hard chromatic, and the interpolation of 'lege' (say), in the manner of the Byzantine and post-Byzantine composers, produce an inspired composition, an offering to the monasteries, sketes and kellia of the Holy Mountain which are celebrating their feast day. Solos by Socrates Arpakoulakis and Christos Tsallos.

5. *Well done, you good and faithful servant...* . This is the Idiomelon which is sung in the Second Plagal Mode after the 50th Psalm. The setting and its embellishing elaboration by the priest-monk Daniil of Katounakia, who was well-versed in the cantors' tradition of the Great Church of Christ and of the Holy Mountain, are sung by the 'kalophonares' Nikolaos Georgiou.

6. The Canons have always had a prominent place in night-long vigils. The syllabic chant in its dominating and rhythmic time gives a

different tone of joy, of alertness of soul and body, amid the slow and ancient chants which are still today preserved by liturgical practice where this is served conscientiously, as an outward form which leads to the essence...

The Byzantine Choir sings the first and third Ode of the two Canons of the Saint. The first Canon, a poem by Theophanes, is in the Second 'eso' Mode, to '*He once laid in the depths...*', and the second is in the First 'eso' Mode, to '*Christ is born...*' in the first Ode. In the third Ode, the first Canon is sung to *The desert has blossomed...*, and the second to '*To him before the ages...*'. The Athonite 'colour' in the interpretation of the Canons is given by Constantinos Tryphonos' s elaboration of the chant.

7. The choice of the composer Petros Philanthidis (†1920), First Cantor of the Cyzicus region, a learned musician and a pupil of Ioannis Vyzantios and Ioannis Kavadas of Chios, for the Doxastikon of the Ainoi of the feast is not a matter of chance. It is in a unique way in the development of his composition that he 'reveals' the text of the poetry, with the joyfulness and, at the same time, the sense of mourning of the First Plagal Mode, the Fifth Mode "according to the order", but "first of all... the musical mind, which art well knew". By the use of the acute tetrachord of the mode he renders its exhortatory phrases "let us dance in exultation", "let kings and rulers hasten", and the addresses to the

Saint as greatest of hierarchs, all-holy Nicholas. For the highlighting of the phrases of the fearful authority, those unjustly detained, those in sicknesses, those in danger, sinners, he has chosen the use of the hard chromatic. Canonarches Ioannis Angelidis and Georgios Tsourapoulis.

8. “Kiltzanidis Hatzipanayiotis, teacher of music, having concerned himself most creditably with its theory. He was born in Prousa in the second decade of the nineteenth century and departed this life on 11 November of 1896”, we read in Georgios Papadopoulos on the subject of the composer of the ‘mathema’, the melismatic development of the Dismissal Hymn ‘*The measure of faith...*’ .

An ecclesiastical composition with superb musical balance is here added to the practice of the chant of the ‘oktaecha’ of Damianos Vatopaidinos, Petros Bereketis, and others. Retaining the older melodic forms, without novelties and innovations, he clothes in music the well-known Dismissal Hymn, dividing it into eight sections. The melody is brought out by the most characteristic phrases of the eight modes-tropes (four principal and four plagal) of the system of tropes of Byzantine music. The weaving of the chant with the sequence of sounds and the technique of ‘terentismoï’ with the unmarked syllables is a testimony of the soul, a musical encomium of the all-holy Nicholas.

9. The Megalynarion of the feast, set in the Second Mode, completes a humble tribute to St Nicholas, the greatest of hierarchs, the saint of the sea and protector of seamen, the image of meekness...

Constantinos Angelidis
Protopsaltes and Teacher of the Art of Chant

St Nicholas seated on a sumptuous, gold-decorated throne. Wall-painting in the Lite of the Holy Gregoriou Monastery, Mount Athos. 18th century.

St Nicholas heals the sick. Wall-painting in the Lite of the Holy Gregoriou Monastery, Mount Athos. 18th century.

THE POETRY TEXTS OF THE HYMNS

1

Dismissal Hymn

Fourth Mode

The measure of faith and image of meekness, teacher of continence, the truth of things declared you to your flock; and so you gained lofty things by humility, riches by poverty. Father, Hierarch Nicholas, intercede with God that our souls may be saved.

2

To the: Lord, I have cried

Second Mode. When they took you dead from the tree...

Having dwelt at Myra with the senses, you were shown forth truly as myrrh, being anointed with spiritual myrrh, Holy Nicholas, High Priest of Christ; and you anoint with myrrh the faces of those who faithfully observe, with faith and longing, your all-venerable memory, releasing them from disasters and perils and all distress, Father, in your intercessions to the Lord.

*Glory...**Second Plagal Mode*

O those who love feasts, let us come together and hymn the adornment of hierarchs, the renown of the Fathers, the fount of miracles, with songs of praise, saying: hail, guardian of the people of Myra, and revered leader and pillar not to be moved. Hail, all-radiant enlightener, brightening the ends of the earth with miracles. Hail, the divine joyfulness of the distressed, and most fervent protector of the wronged. And now, all-blessed Nicholas, cease not to intercede with Christ our God for those who in faith and longing always honour your joyful and all-festal memory.

*'Selection' to St Nicholas**Fourth Plagal Mode*

The inhabited world, Alleluia.

Hear these things, all nations, give ear, all those dwelling in the world, say: hail, O most radiant Shepherd of the world and named after victory, Hierarch Nicholas, alleluia.

Come, children, and hearken to me, I will teach you the fear of the Lord, say: hail, measure of virtue most exact, the renown of high priests and the excellence of teachers, Hierarch Nicholas, alleluia.

I will speak of your name to my brothers, in the midst of the Church I will hymn you, hail, Shepherd promoted by God, the adornment of hierarchs, the bastion of Orthodoxy, all-blessed Nicholas, alleluia.

The just will be in eternal remembrance, hail, all-honourable, God-bearing Nicholas, the guardian of the people of Myra and revered leader and pillar that cannot be moved, all-honourable Nicholas, glorified by God and effusing myrrh, alleluia.

*After the 50th Psalm**Idiomelon. Second Plagal Mode.*

Well done, you good and faithful servant; well done, labourer in the vineyard of Christ; you bore the burden of the day; and you increased the talent given to you; and you did not grudge to those who came after you. Therefore, the gate of heaven has been opened to you; enter into the joy of your Lord, and intercede for us, Holy Nicholas.

*The Canon of the Saint**First Ode. Second Mode. The Heirmos. He covered in the depths.**Saint of God, intercede for us.*

Crowned at the tribune of Christ, all-wise Nicholas, be at hand with hosts of Angels to endow me with enlightenment, bringing the light of dawn to the darkness of my soul; as, rejoicing, I bless, all-blessed one, your Feast.

Saint of God, intercede for us.

The Lord who glorifies all who glorify Him gave you as a refuge for the faithful, delivering from temptations those resorting to your protection, Nicholas, and calling upon you in faith and longing, all-venerable one.

More-than-Holy Theotokos, save us.

The all-cunning serpent, implanting in me a desire to be made equal with the Creator, snatched me as his prisoner; and through you I was recalled, most truly sharing divinity; for you, Mother of God, bore the One who made me divine.

*First Mode. The Heirmos. Christ is born.**Saint of God, intercede for us.*

I have come with a needy tongue and lips to accord to your God-imitating excellence a brief encomium and a supplication; but as the giver of wealth, graciously give me the Saviour and God.

Saint of God, intercede for us.

As heavenly but mortal, the equal of the angels, you were manifested upon earth; the greatest guardian of widows and avenger of the oppressed, of all distressed in perils the helper, Father Nicholas.

Saint of God, intercede for us.

The whole earth, Nicholas thrice-blessed, knows of the miracle, the ocean of your virtues, the poor know the Protector, and orphans and widows the provider, and the blind the guide, all men the bastion.

Theotokion

More-than-Holy Theotokos, save us

You conceived the Word without seed, one of the Trinity, All-undefiled One, and having born Him in the flesh, you remained after childbirth as before; Him as your Son and God always supplicate for us.

Third Ode. Of the Saint. Second Mode. The Heirmos. The desert has blossomed.

Saint of God, intercede for us.

Blessed Nicholas, you who became a true disciple of the Lord, save those who resort to you from dire perils and a bitter death.

Saint of God, intercede for us.

Grant expiation to Your servants, giving in Your goodness forgiveness of sins, by the intercessions of Your servant Nicholas to You, O You who are full of mercy.

Theotokion

More-than Holy Theotokos, save us.

Calm the tumult of my passions, Lady, and command my life, All-Holy One who bore Christ; in Whom my heart has been established.

Another of the Saint. First Mode. The Heirmos. To him before the ages.

Saint of God, intercede for us.

You who gained a tablet with the mind of God in your heart, inscribed with many virtues by an immortal and all-pure finger, of Christ our God, Nicholas, the distillation in your words is sweeter than the honeycomb and honey.

Saint of God, intercede for us.

Grace showed in you, in strange ways, the miracles; for your unclouded life, O Nicholas, truly gleaming from afar more than any gold, blazes with its light for souls, by the radiance of the Divine Spirit.

Saint of God, intercede for us.

You live after fulfilling your lot, having clearly seen visions in dreams, you redeemed the young men from death, crying out in full sight to the Ruler 'Do no injustice to these men, for they have been wrongfully accused through spite'.

Theotokion

Saint of God, intercede for us.

Award, Theotokos, hope of salvation to your servants, and in needs and dangers, be at hand with swift intercessions to guard and help; for you are the boast of us believers, O Bride of God.

7

At the Ainoi.

Glory... First Plagal Mode

Let us sound forth in a trumpet of songs, let us bound in festival, and let us dance rejoicingly on the yearly feast of the God-bearing Father. Kings and Rulers hasten and praise him who by the fearful authority of a dream persuaded the king to release the three commanders un-

justly detained; shepherds and teachers, let us come together and praise him who was equal in zeal with the Good Shepherd: those in illnesses, the physician; those in dangers, the rescuer; sinners, the protector; the poor, the treasury; those in sorrows, the consolation; wayfarers, the fellow-traveller; those at sea, the captain; all men, the one who fervently hastens everywhere, the greatest of hierarchs – praising him thus we have cried out. All-holy Nicholas, hasten to us; deliver us from impending need, and save your flock by your supplications.

8

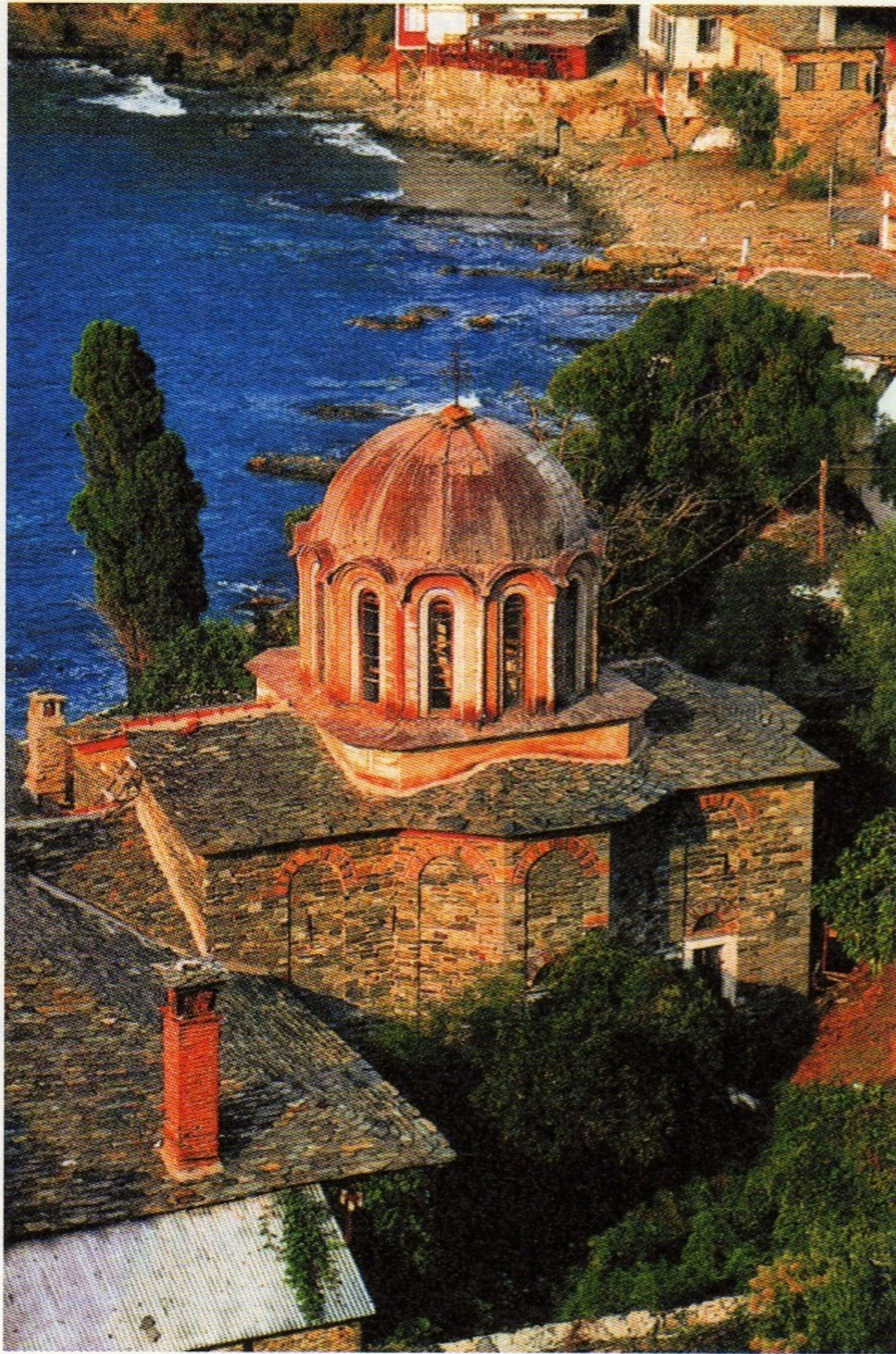
Dismissal Hymn. Oktaechon Mathema.

The measure of faith and image of meekness, teacher of continence, the truth of things declared you to your flock; and so you gained lofty things by humility, riches by poverty. Father, Hierarch Nicholas, intercede with God that our souls may be saved.

9

Megalynarion. Second Mode.

Miracle-worker among hierarchs, and invincible aid in dangers, the divine shepherd and minister of the Lord, Nicholas the Great, let us all honour you.

The Chapel of St Nicholas at the arsanas
of the Holy Great Monastery of Vatopaidi, Mount Athos, 1872.